

MIEJSKI TEATR MUZYCZNY

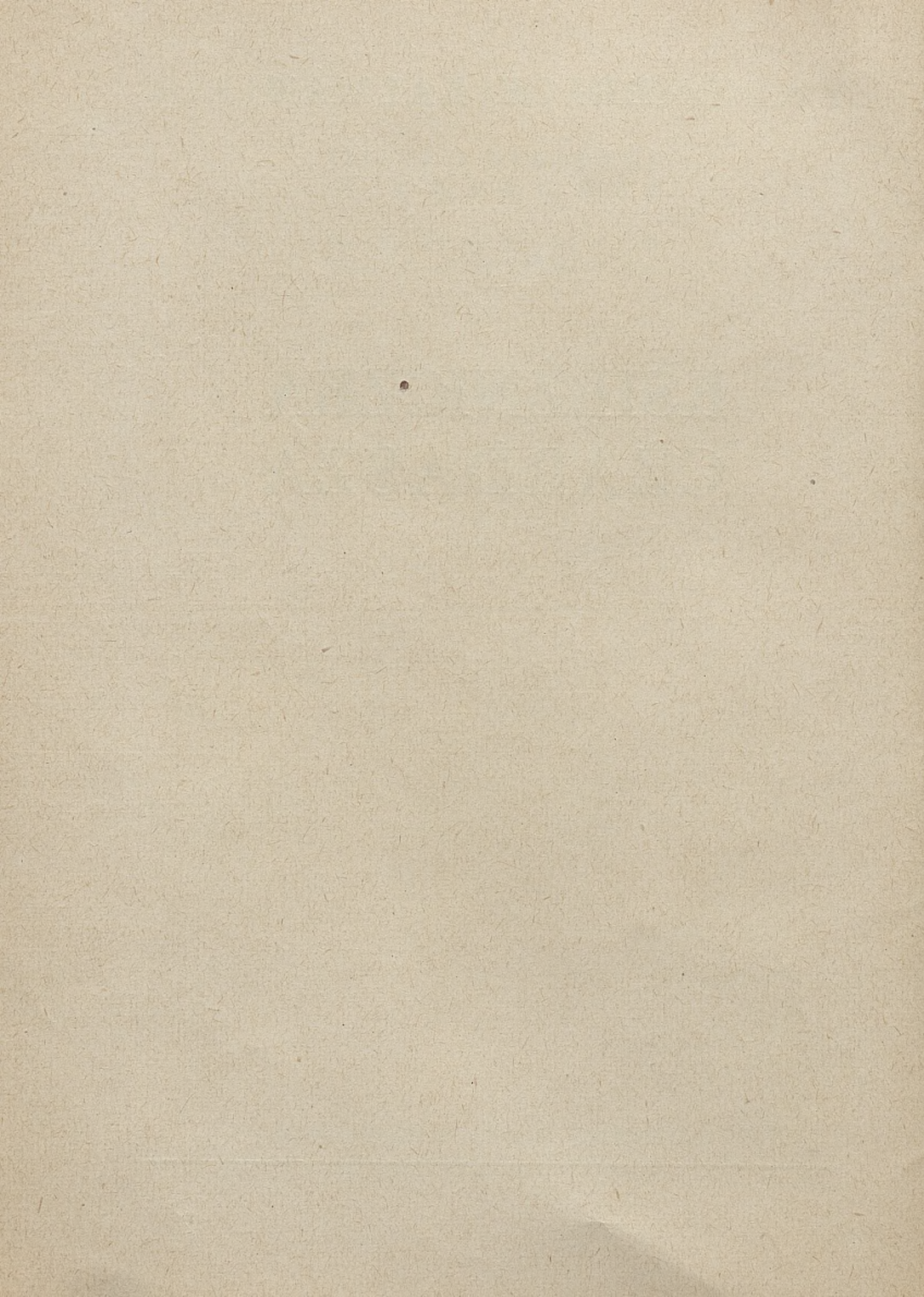
OPERA I OPERETKA W KRAKOWIE

Dyrektor S T E F A N B A R T I K
Kierownik art. S T A N I S Ł A W H A S

Scena operetkowa w DOMU ŻOŁNIERZA

EMERICH KÁLMÁN

KSIEŻNICZKA
CZARDASZA

KALMAN

I JEGO SŁAWNA „KSIĘŻNICZKA”

O karierze Emericha Kalmana zdecydował trafny wybór: zamiast pisać kiepskie symfonie zdecydował się pisać świetne operetki. A mogło być inaczej i... często bywa inaczej. Gdy po latach wyrzeczeń i ciężkiej pracy ukończył Kalman wspólnie z Kodalym i Bartokiem studia muzyczne w Budapeszteńskim Konserwatorium, pracował najpierw jako krytyk muzyczny i próbował swoich sił w poważniejszych dziełach orkiestrowych i scenicznych. Zdobył nawet dwie zaszczytne nagrody, ale nie odniósł prawdziwego sukcesu. Więcej szczęścia miał jako kompozytor pieśni i pisanych pod pseudonimem kupletów kabaretowych i swoją szansę dostrzegł w operetce. Wkrótce okazało się, że istotnie posiada wyjątkowy talent do lekkiego genru. Wystawione po raz pierwszy w 1908 roku *Manewry jesienne* chwyciły od razu — bilety zostały rozprzedane z góry na pięćdziesiąt przedstawień. Nie mniejszy sukces przyniosła wiedeńska premiera i wkrótce nowa operetka zdobyła sobie całą Europę i Amerykę. Droga do sławy stała otworem, bezpowrotnie skończyły się troski finansowe. Druga operetka *Az obsitos* (Urlopowicz) także o wojskowej tematyce miała jednak mniejsze powodzenie. Kalman stwierdził, że nie militarne lecz węgierskie elementy zdobywały mu publiczność. I znowu nie pomylił się; *Der Zigeunerprimas* stał się gwoździem jesiennego sezonu wiedeńskiego w 1912 roku, konkurując z powodzeniem z *Leharską Ewą*. Pracę nad kolejną operetką *Niech żyje miłość* przerwał wybuch pierwszej wojny światowej: już sam tytuł stawał się paradoksalny, gdy właśnie światem zaczęła rządzić nienawiść. Ale po jakimś czasie powrócił Kalman do rozpoczętego dzieła, którego prapremiera odbyła się 17 XI 1915 w Wiedniu pod nowym tytułem — *Księżniczka czardasza*.

Od tej chwili stanął Kalman już niewzruszenie obok największych przedstawicieli nowszej operetki wiedeńskiej: *Franciszka Lehara*, *Oskara Straussa* i *Leo Falla*. *Księżniczka czardasza* stała się życiowym sukcesem węgierskiego kompozytora i jego szczytowym osiągnięciem. Wszystkie późniejsze operetki Kalmana stoją w jej cieniu. A sympatyczny pan z czarnym

Iwona Borowicka (Sylva)

Roman Węgrzyn (Edwin)

wąsem, przypominający eleganckich bohaterów jego oper, „uosobienie miłego Węgry” — jak określił Kalmana jeden z kompozytorów — napisał ich jeszcze niemało. W krótkich odstępach czasu powstają: *Die Faschingsfee* (Wróżka karnawału; 1917), *Das Holland weibchen* (Kobietka z Holandii; 1920), *Bajadera* (1921). Wszystkie przyjmowane są gorąco, chociaż — trzeba przyznać — nie dorównują Czardasze i z biegiem lat znikają z repertuaru. Ale bezpośrednio po I wojnie światowej ludzie spragnieni byli rozrywki. Wystarczało blahe ale wesołe libretto, znana gwiazda, trochę ładnych nóg kobiecych i jeden, dwa szlagiery. A operetki Kalmana dawały oprócz tego wszystkiego dużo dobrej, lekkiej muzyki.

Jeszcze jednym niewątpliwie zasłużonym sukcesem Kalmana stała się wystawiona w 1924 roku w Wiedniu *Hrabina Marica*. Okazało się jeszcze raz, że do najlepszych i trwałych osiągnięć inspirowała kompozytora najbliższa mu tematyka węgierska. Niestety nie wykorzystał jej już w tak oryginalny sposób w późniejszych dziełach, z których jeszcze *Księżniczka cyrkówka* (1926) powraca częściej na scenę. W amerykańskim stylu utrzymana *Herzogin von Chicago* (*Księżniczka dolara*; 1928), wzorowany na Cyganerii Pucciniego *Das Veilchen vom Montmartre* (*Fiołek z Montmartru*; 1930), węgierski *Teufelsreiter* (*Diabelski jeździec*; 1932), historyczne operetki *Cesarzowa Józefina* (1936) i *Marinka* (1945), osnuta na tle tragedii w Mayerlingu, jak również ostatnie dzieło *Arizona-Lady* (1952) nie przeżyły swego twórcy.

Aktualnie jednak powodzenie nigdy nie opuszczało Kalmana. W latach trzydziestych sława jego w Europie jest olbrzymia, wszędzie wystawiane są jego operetki, melodie z nich należą do najpopularniejszych przebojów. Zmierzch operetki wiedeńskiej skłania Kalmana do opuszczenia Europy i przeniesienia się w 1937 roku, po krótkim pobycie w Zurichu, do Stanów Zjednoczonych. Tu owacyjnie przyjmowany jako dyrygent własnych dzieł spędza II wojnę światową. Równie entuzjastycznie witany jest w Europie, do której powraca w 1949 roku. Ostatnie lata spędza w Paryżu, gdzie umiera 30 X 1953. Urodził się w Siofok nad Balatonem 24 X 1882.

„Symfonią można jeszcze wmówić w ludzi znaczenie, którego się nie posiada; powołuje się po prostu na oryginalność i osobisty styl, nie pozwalający tak pisać, jakby się to bliźniemu podobało. Ale już najprostsza piosenka, najmniejszy walc wymaga inwencji i musi mieć niezawodną elektryzującą iskrę, która ludzi porywa” — powiedział raz Kalman. W najlepszych

jego dziełach błyska nieustannie owa elektryzująca iskra. Twórca Księżniczki czardasza obdarzony był niewątpliwie największą obok Lehara inwencją melodyczną wśród kompozytorów operetkowych poklasycznego okresu. Był też znakomitym instrumentatorem i mistrzem lekkiej sceny muzycznej, równorzędnie obdzielałym wdzięcznymi i efektownymi zadaniami solistów, chór i orkiestrę. Tajemnica powodzenia operetek Kalmana tkwi jednak przede wszystkim w oryginalnym wykorzystaniu elementów węgiersko-cygańskiego folkloru muzycznego, połączonych z charem wiedeńskiej „walcowej operetki”. Folklorystyczne zabarwienie muzyki zagęszcza się w węgierskich operetkach Kalmana: Manewry jesienne, Hrabina Marica, Diabelski jeździec a głównie w Księżniczce czardasza, ale widoczne jest także w innych dziełach. Jakby rozpoznawczym znakiem każdej przeważnie operetki jest nieco patetyczna, szeroka melodia, z którą kontrastuje lekki, szczery ton pełnych temperamentu, to znowu melancholijnego liryzmu numerów. Libretta starał się Kalman wybierać najlepsze i parokrotnie udało mu się to dość szczęśliwie, przy czym jednak zdany był na swoich librecistów, którzy sądzili, że najbardziej przyciągającym publiczność magnesem są konflikty wynikające z przeciwstawiania sobie wyższych i niższych sfer, arystokracji i artystów. Zresztą nie ma co z tego powodu rozrywać szat. Kiedyś było to modne i rzeczywiście atrakcyjne, dziś jest po prostu... operetkowe.

Księżniczka czardasza, najpopularniejsza z Kalmanowskich księżniczek, hrabin i innych wysoko tytułowanych kobiet, przedstawia kwintesencję operetkowego stylu kompozytora. Decyduje o tym bogactwo oryginalnych, ujmujących melodii, pełne temperamentu rytmy, błyskotliwy koloryt instrumentalny, efektowne i niebanalne wykorzystanie elementów węgiersko-cygańskiej muzyki i dramatycznie przemyślane kontrasty między lekimi, wesołymi a namiętnie wzburzonymi scenami. Numer za numerem jest tu zawsze świeżym, z przyjemnością słuchanym przebojem. Bawiły one i wzruszały wiele już pokoleń, a jednak upływające lata nie szkodzą im. Ilość przedstawień Księżniczki czardasza na całym świecie zbliża się szybko — jak ktoś obliczył — do zawrotnej sumy stu tysięcy. Kilka przynajmniej tysięcy przypada z pewnością na Polskę, gdzie ta świetna operetka cieszyła się zawsze i cieszy nadal ogromną popularnością.

Stanisław Haraschin

Barbara Marczyńska (Sylva), Włodzimierz Kotarba (Feri), Kazimierz Rogowski (Boni)

Fragment baletu z I aktu — „Tańce cygańskie”

Kazimierz Rogowski (Boni), Halina Kosecka, Danuta Cholewa, Teresa Dzięglówna, Joanna Puter, Maria Gidlewska, Anita Kiworska, Krystyna Ungeheuer, Alicja Bielakowska (tancerki z „Varieté”)

Włodzimierz Kotarba (Feri), Kazimierz Rogowski (Boni), Józef Kielian, Józef Parużnik, Włodzimierz Waruszyński, Jan Lisowski, Robert Przybyłowski, Jacek Heczko (artyści)

KSIEŻNICZKA CZARDASZA

(Csardasfürstin)

OPERETKA W 3 AKTACH

Muzyka: EMERICH KALMAN

Libretto: L. STEIN i B. JONBACH

Przekład i opracowanie: Jerzy JURANDOT

O S O B Y:

Obsada podana w kolejności alfabetycznej

Sylva, księżniczka czardasza . . . { IWONA BOROWICKA
CELINA KARPIŃSKA
BARBARA MARCZYŃSKA

Boni, hrabia { KAZIMIERZ ROGOWSKI
JÓZEF HEJKE

Feri { WŁODZIMIERZ KOTARBA
ZYGMUNT MIŁKOWSKI

Edwin, książę { ROMAN WĘGRZYN
JANUSZ ŻELOBOWSKI

Książę, ojciec Edwina ANDRZEJ GALOS

Księżna, matka Edwina { JÓZEFA CHELMIRSKA
ZOFIA WEISSÓWNA

Stasi, hrabianka-kuzynka Edwina . { MARYLA PĄCZYŃSKA
ELŻBIETA WODECKA
STEFANIA ZACHARIASZ

Rohnsdorf, baron { RYSZARD GONDEK
WŁODZIMIERZ KOTARBA
ZYGMUNT MIŁKOWSKI

Miksa, kelner MARIAN PASŁAWSKI

Endrey { RYSZARD GONDEK
BOLESŁAW HAMALUK
JÓZEF HEJKE

Juliska, tancerka MARIA GIDLEWSKA

Aranka, tancerka JOANNA PUTERÓWNA

Billing KAZIMIERZ BAJON

Kisz JÓZEF PUTER

Pokojówka hotelowa { ALEKSANDRA TOMCZYK
MARIA WROŃSKA

Inscenizacja i reżyseria:
ZOFIA WEISSÓWNA

Scenografia:
ZUZANNA PIĄTKOWSKA

Sufler:
HELENA SIBIŃSKA

Kierownictwo muzyczne:
ALOJZY KLUCZNIK

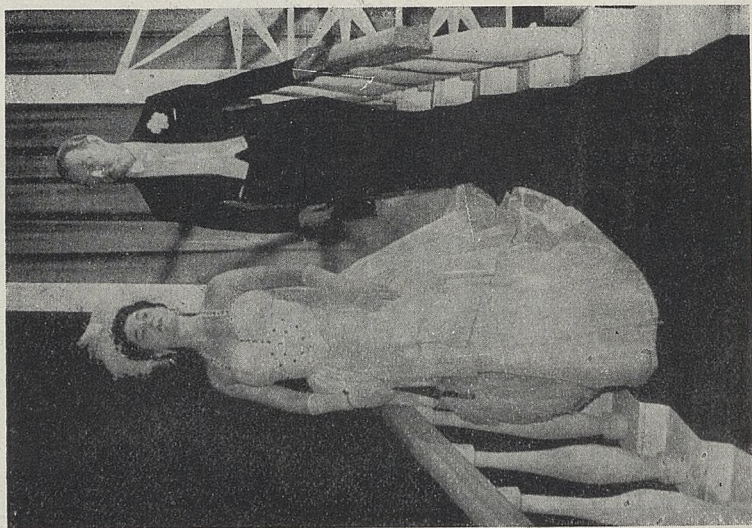
Dyrygenci:
TADEUSZ DOBRZAŃSKI
CZESŁAW KAMIONKA

Korepetytor:
IRENA ROGOZIŃSKA

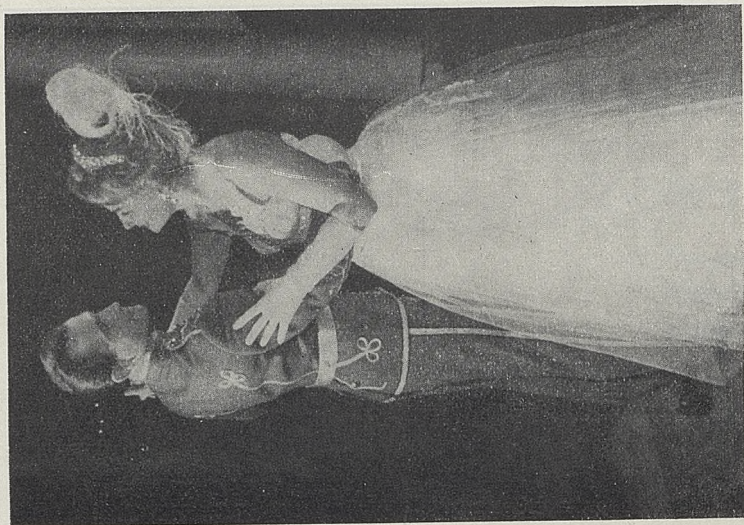
Choreografia:
MIKOŁAJ KOPIŃSKI

Asystent choreografii:
IRENA PAWLICKA

Inspicjent:
MARIA CZYŻEWICZ

Iwona Borowicka (Sylva), Kazimierz Rogowski (Boni)

Celina Karpńska (Sylva), Janusz Żelobowski (Edwin)

Zofia Weissówna (Księżna), Andrzej Galos
(Książę)

Zofia Weissówna (Księżna), Stefan Bartik
(Książę)

KSIĘŻNICZKA CZARDASZA

(S t r e s z c z e n i e)

I AKT

W budapeszteńskim kabarecie „Orpheum”, odwiedzanym w ostatnich latach monarchii austro-węgierskiej przez żadnych zabawy i przygód przedstawicieli wyższych sfer, występuje po raz ostatni piękna gwiazda, atrakcja tego nocnego lokalu, Sylva Varescu. Swym urokiem zdobyła ona licznych wielbicieli, jak choćby hrabiego Boni czy pana Feri von Kerekes, zwanego Feribácsi, ale jej serce bije tylko dla młodego księcia Edwina, który jest w niej szczerze i namiętnie zakochany. Sylva wie jednak, że Edwin nie będzie mógł ożenić się ze śpiewaczką kabaretową i dlatego właśnie chce wyjechać następnego dnia do Ameryki. Edwin otrzymał już od swego ojca Leopolda Marii księcia Lippert-Weylersheim telegram z żądaniem zakończenia swojej miłosnej afery, a teraz przybył specjalny wysłannik porucznik Rohnsdorff z rozkazem natychmiastowego stawienia się w wiedeńskim dowództwie korpusu. Kryją się za tym osobiste plany starego księcia, który chce ożenić syna z jego kuzynką Stasi i kazał już nawet wydrukować zawiadomienia o zaręczynach. Edwin nie daje jednak za wygraną: przy świadkach daje Sylwie pisemne przyrzeczenie małżeństwa, prosząc ją, aby zrezygnowała z wyjazdu. Sam udaje się zaraz do Wiednia. Radość Sylvy nie trwa jednak długo. Hrabia Boni pokazuje jej zawiadomienie o zaręczynach Edwina ze Stasi. Sylva, czując się oszukana i wykpiona, postanawia wyjechać do Ameryki.

II AKT

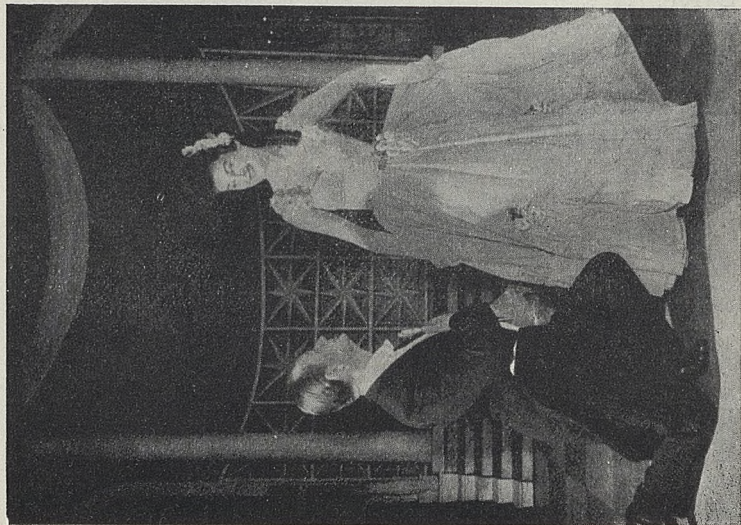
Minęło wiele tygodni. W wiedeńskim pałacu starego księcia mają się dziś odbyć zaplanowane przez niego zaręczyny. Młodzi polubili się nawet, a Edwin, który nie otrzymał od Sylvy odpowiedzi na żaden ze swoich listów, sądzi, że zapomniała o nim. Nadchodzą goście. Wśród nich pojawia się hrabia Boni z nie-

znaną nikomu, nowo poślubioną żoną. Zna ją tylko Edwin — to jest Sylva Varescu, która po nieszczęsnych zaręczynach w budapeszteńskim kabarecie nazwana została „księżniczką czardasza”. Edwin nie podejrzewa jednak, że Sylva nie jest żoną hrabiego Boni, a tylko namówiła go do odegrania tej komedii, aby wejść w niedostępne dla niej progi pałacu książęcego. Plan udał się. Edwin kocha Sylwę nadal i proponuje jej rozwód z Bonim; przeciwko hrabinie, nawet rozwiedzionej, ojciec nie będzie mógł mieć zastrzeżeń, tym bardziej że między Stasi i Bonim zawiązuje się głębsza sympatia. Sylva zaplatała się we własne sieci. Gdy stary książę chce oznajmić zebranim o zaręczynach syna ze Stasi, a Edwin przerywa mu i wyznaje swą miłość do rzekomej hrabiny. Sylvie nie pozostaje nic innego jak przyznać się do całej mistyfikacji, rzucić Edwinowi do nóg owo pisemne przyrzeczenie małżeństwa i pozostawiając wszystkich w konsternacji — odejść.

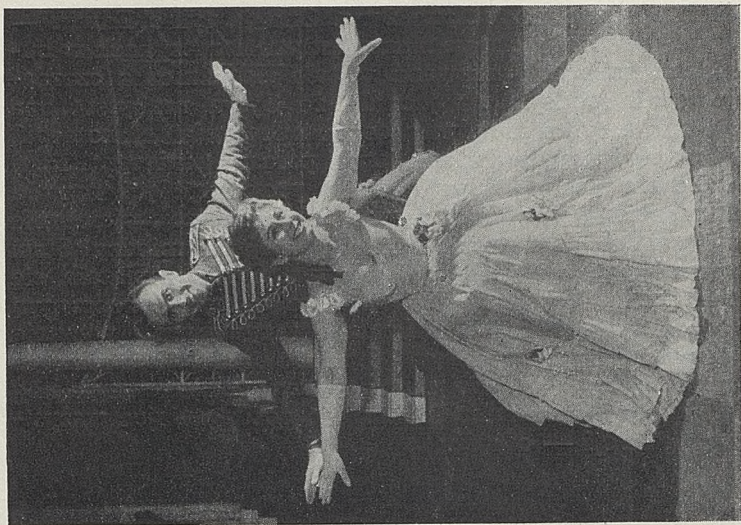
III AKT

Sylva schroniła się w jednym z wiedeńskich hoteli, gdzie hrabia Boni na próżno stara się ułagodzić jej wzburzenie; lepiej udaje się to jej dawnemu znajomemu z Budapesztu, panu Kerekcs. A oto pojawia się Edwin gotów na wszystko byleby tylko zdobyć Sylwę. W ślad za nim przybywa zatroskany o niego i całkiem zdetonowany ojciec. Stary książę zgadza się na małżeństwo hrabiego Boni ze Stasi, a gdy dowiaduje się, że jego żona, którą poślubił kiedyś jako owdowiałą hrabinę, była przedtem także śpiewaczką kabaretową, nie dziwi się już skłonnościom syna i zezwala na jego ślub z Sylwą.

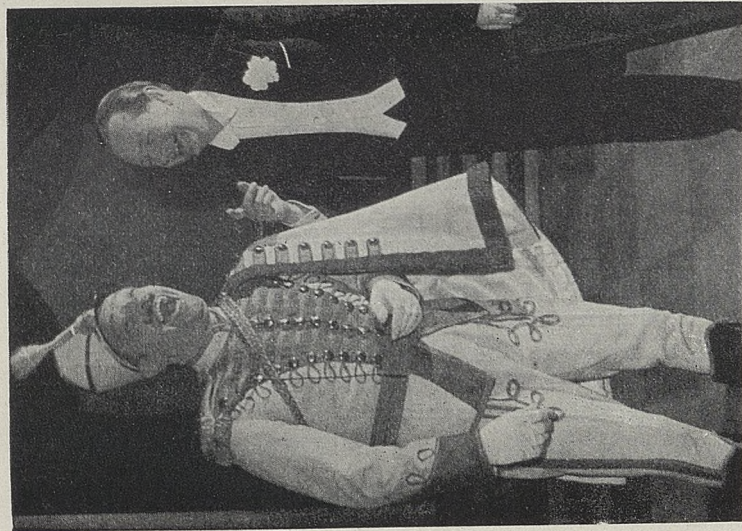
S. H.

Elżbieta Wodecka (Stasi), Kazimierz Rogowski
(Boni)

Maryla Pączyńska (Stasi), Janusz Żelobowski
(Edwin)

Zygmunt Miłkowski (Rohnsdorf), Kazimierz
Rogowski (Boni)

Roman Węgrzyn (Edwin), Kazimierz Rogow-
ski (Boni)

BALET W I AKCIE

- KANKAN — T. Dzięglówna, M. Gidlewska, A. Kiwiorska, H. Kosecka, A. Niwelt, L. Połczyńska, J. Puterówna, K. Ungeheuer, J. Parużnik
- CZARDASZ — S. Dobranowski, A. Królik, W. Major, H. Piotrowicz
- ARTYŚCI — S. Dobranowski, J. Heczko, J. Kieljan, W. Major, J. Parużnik, W. Waruszyński
- TANCERKI Z „VARIETTE” — T. Dzięglówna, M. Gidlewska, A. Kiwiorska, H. Kosecka, A. Niwelt, L. Połczyńska, J. Puterówna, K. Ungeheuer, (K. Żuczenia), J. Parużnik
- TANŃCE CYGAŃSKIE — wódz cygański — W. Waruszyński, jego narzeczona — M. Bachorz; cyganka-wróżka — A. Miskiewicz; tancerki cyganki — A. Niwelt, E. Papée, L. Połczyńska, K. Truszkowska, K. Żuczenia; tancerze cyganie — S. Dobranowski, J. Kieljan, A. Królik, W. Major, H. Piotrowicz

BALET W II AKCIE

- NA BALU — M. Bachorz, T. Dzięglówna, M. Gidlewska, A. Kiwiorska, K. Ungeheuer, (K. Truszkowska), S. Dobranowski, J. Heczko, J. Kieljan, W. Major, J. Parużnik, W. Waruszyński, A. Wiedera

BALET W III AKCIE

- GROTESKA — pokojówki: M. Bachorz, E. Papée, K. Truszkowska, H. Żelwietr, K. Żuczenia
pikolaki: S. Dobranowski, J. Kieljan, H. Piotrowicz, W. Waruszyński, (A. Królik)
- KANKAN — T. Dzięglówna, M. Gidlewska, A. Kiwiorska, H. Kosecka, A. Niwelt, L. Połczyńska, J. Puterówna, K. Ungeheuer, (K. Żuczenia), J. Parużnik

ZESPÓŁ BALETOWY

SOLIŚCI

Bachorz Mirosława
Dzięglówna Teresa
Gidlewska Maria
Miszkiewicz Alina
Puterówna Joanna

Heczko Jacek
Królik Antoni
Parużnik Józef
Waruszyński Włodzimierz
Widera Andrzej

KORYFEJE

Kiwiorska Anita
Kosecka Halina
Niwelt Alicja
Połczyńska Lidia
Ungeheuer Krystyna
Dobranowski Stanisław
Kieljan Józef

TANCERZE ZESPOŁOWI

Papée Ewa
Przybyłowska Izabela
Truszkowska Krystyna
Zelwietr Halina
Żuczenia Krystyna
Apostolski Włodzimierz
Major Witold
Piotrowicz Henryk

Choreograf:
JÓZEF MARCINIAK

Korepetytor baletu:
JÓZEF BOROWICKI

Inspektor baletu:
EWA PAPÉE

ZESPÓŁ ORKIESTRY

I SKRZYPCE

Kamionka Czesław
(koncertmistrz)
Skrobaccki Leszek
Kawalec Czesław
Stasica Jan
Pilawski Stanisław
Lipka Tadeusz
Sitek Erwin

II SKRZYPCE

Skocz Władysław
Górski Andrzej
Solarczyk Stefan
Załęski Adam

ALTÓWKI

Myczkowska Krystyna
Ogiński Eugeniusz
Satora Mieczysław

WIOLONCZELE

Kucharski Tadeusz
(koncertmistrz)
Gorecka Stefania

KONTRABASY

Dubrawski Władysław
Jachimowicz Ryszard

FLETY

Karbowski Tadeusz
Węgrzyn Stanisław
Jaworski Edward

OBOJE

Oracz Tadeusz
Korczyński Kazimierz

KLARNETY

Wyczyński Ignacy
Siwiec Stefan

FAGOTY

Puchalski Antoni
Michniewski Ludwik
Thiel Henryk
Ogonowski Waldemar

WALTORNIE

Grzechowski Jan
Wróbel Józef
Łysakowski Władysław

TRĄBKI

Wodecki Józef
Krzywoń Adam
Jodłowski Tadeusz

PUZONY

Kawski Tadeusz
Maksymowicz Włodzimierz
Przybylski Jan

HARFA

Roztkowska Helena
Lutakówna Bogumiła

CELESTA

Rogozińska Irena

PERKUSJA

Rzepianka Anna
Peller Ryszard
Koleszyński Wilhelm

Inspektor orkiestry — MAKSYMOWICZ WŁODZIMIERZ

ZESPÓŁ CHÓRU

Adamik Barbara	Chojnacki Tadeusz
Balicka Maria	Gaczoł Mieczysław
Bilicka Bogusława	Hamaluk Bolesław
Choma Maria	Hejkie Józef
Dobrzańska Krystyna	Kwiatkowski Roman
Dusza Wanda	Makochon Stanisław
Kaczorowska Florentyna	Pietraszek Jerzy
Morońska Ewa	Rodko Zbigniew
Osadca Helena	Wyroba Józef
Polińska Stefania	Zdechlikiewicz Henryk
Sowińska Stanisława	
Stuglück Ewa	

Inspektor chóru — DOBRZAŃSKA KRYSTYNA

Zdjęcia wykonał — EDWARD WĘGLOWSKI

Kierownik Działu Technicznego
EUGENIUSZ KRZYWDZIAK

Kierownik techniczny
JÓZEF BALLADA

Brygadier sceny
PIOTR KURPAN

Fryzury
MICHAŁ JAREMA

Światło
KAROL WINKLER

Kierownik pracowni damskiej
ZOFIA BOROWSKA

Kierownik pracowni męskiej
TADEUSZ DROZDA

Nakrycia głowy
PRACOWNIA MARII SZTUKOWEJ